

MUSTAQILLIK VA DIN

Normamatov Jaloliddin Toshmamatovich

DTPI Pedagogika fakulteti

Jismoniy madaniyat talabasi :

Akhmedovdiyorbek7@gmail.com

ANNOTATSIYA:

Ushbu maqolada O‘zbekiston Respublikasida mustaqillik yillarida din sohasida olib borilgan islohotlar, din erkinligi, konfessiyalararo totuvlik va diniy bag'rikenglik masalalari tahlil etiladi. Mustaqillik tufayli fuqarolarning vijdon erkinligi, diniy e'tiqod huquqi kafolatlangani, diniy tashkilotlarning erkin faoliyat yuritishi uchun qonuniy asoslar yaratilgani ochib beriladi. Maqolada, shuningdek, diniy qadriyatlarning jamiyat rivojiga ta'siri, yoshlar tarbiyasidagi o'rni va ekstremizm tahdidlariga qarshi kurashishda ijtimoiy ong va madaniyatning ahamiyati ko'rsatiladi. Tarixiy va zamonaviy ma'lumotlar asosida O‘zbekistonda din va davlat munosabatlarining muvozanatli modeli yoritiladi.

Kalit so‘zlar: Mustaqillik, din erkinligi, vijdon erkinligi, diniy bag'rikenglik, diniy tashkilotlar, ekstremizm, O‘zbekiston, ijtimoiy ong, huquqiy islohotlar, davlat va din.

АБСТРАКТНЫЙ:

В данной статье анализируются реформы в области религии, проведенные в Республике Узбекистан в годы независимости, вопросы религиозной свободы, межконфессионального согласия и религиозной терпимости. Подчеркивается, что благодаря независимости обеспечены права граждан на свободу совести и религиозных убеждений, а также созданы законные основы для свободной деятельности религиозных организаций. В статье также рассматривается влияние религиозных ценностей на развитие общества, их роль в воспитании молодежи и значимость социального сознания и культуры в борьбе с угрозами экстремизма. На основе исторических и современных данных освещается сбалансированная модель отношений между религией и государством в Узбекистане.

Ключевые слова: Независимость, Свобода вероисповедания, Свобода совести, Религиозная толерантность, Религиозные организации, Экстремизм, Узбекистан, Общественное сознание, Правовые реформы, Государство и религия

ABSTRACT:

This article analyzes the reforms in the field of religion carried out in the Republic of Uzbekistan during the years of independence, as well as issues of religious freedom, interfaith harmony, and religious tolerance. It highlights that, due to independence, the freedom of conscience and the right to religious belief of citizens have been guaranteed, and legal foundations have been established for the free activity of religious organizations. The article also discusses the impact of religious values on the development of society, their role in the upbringing of youth, and the importance of social consciousness and culture in the fight against the threats of extremism. Based on historical and modern data, the balanced model of relations between religion and the state in Uzbekistan is also outlined.

Key words: Independence, Freedom of religion, Freedom of conscience, Religious tolerance, Religious organizations, Extremism, Uzbekistan, Social consciousness, Legal reforms, State and religion

Kirish

O‘zbekiston Respublikasining mustaqillikka erishgani xalqimiz tarixidagi eng muhim voqealardan biri bo‘ldi. Bu voqea nafaqat siyosiy, balki ma’naviy hayotimizda ham tub burilish yasadi. Jumladan, din erkinligi va vijdon erkinligi kabi inson huquqlari mustahkam konstitutsiyaviy asosga ega bo‘ldi.

Asosiy qism

Mustaqillik va vijdon erkinligi

1991-yilda O‘zbekiston Respublikasi mustaqilligini e‘lon qilgach, Konstitutsiyada har bir fuqaroning vijdon erkinligi, ya’ni o‘z e’tiqodiga ko‘ra diniy marosimlarni bajara olish huquqi kafolatlandi (O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, 31-modda). Shuningdek, 1998-yilgi “Vijdon erkinligi va diniy

tashkilotlar to‘g‘risida”gi Qonun asosida diniy tashkilotlar faoliyat yuritishi qonuniylashtirildi.

Unga rioya qilish hozirgi zamon xalqaro huquqining asosiy vazifasidir. Davlatning suvereniteti uning boshqa davlatlar bilan munosabatlaridagi mustakilligini ham bildiradi. Mustaqil davlatning faqat siyosiy emas, balki iqtisodiy mustaqilligini ham anglatadi.

Mustaqillik insoniyatning azaldan orzu-umidi bo‘lib kelgan. Ana shu g‘oya asosida AQSH, Fransiya, Lotin Amerikasi mamlakatlarida inqiloblar yuz berdi. XX asrning 90-yillariga kelib sotsialistik mamlakatlarda inson huquqlarini himoya qilish va ozodlikka intilishning yangi bosqichi boshlandi. Sharqiy Yevropa mamlakatlarida qariyb yarim asr hukm surgan totalitar davlat tuzumi inqirozga yuz tutib, demokratik tartibotlar qaror topa boshladi. Yugoslaviya Sotsialistik Federativ Respublikasi parchalanib, uning o‘rnida bir necha mustaqil respublika, Chexoslavakiya Sotsialistik Respublikasi ikkiga bo‘linib, Chexiya va Slovakiya suveren davlatlari vujudga keldi.

Mustaqillik imkoniyatlarini oldindan payqagan, mamlakat ijtimoiysiyosiy jarayonlarining borishini to‘g‘ri kuzatib, to‘g‘ri baholay bilgan O‘zbekiston ittifokdoshlari orasida birinchilardan bo‘lib, o‘z mustaqilligini e‘lon qildi: 1991-yil 31-avgust kuni kabul kilingan O‘zbekiston Respublikasining Davlat mustaqilligi to‘g‘risidagi Bayonot O‘zbekiston hukumatining siyosiy yo‘lini to‘la qonunlashtirib berdi. 1991-yilning avgustida „O‘zbekiston Respublikasining Davlat mustaqilligi asoslari to‘g‘risida“gi qonun qabul qilindi va ana shu qonun doirasida O‘zbekiston Respublikasi Oliy Kengashining bundan keyin O‘zbekiston SSRni O‘zbekiston Respublikasi deb atashdi.

Iqtisodiyotda tub o‘zgarishlar qilish uchun imkoniyat yaratildi. Ya’ni jahon amaliyoti isbotlagan bozor iqtisodiyotiga o‘tish uchun sharoit barpo etildi. Mulkka munosabat tubdan o‘zgarib, jamiyatda yangi mulkdorlar sinfini shakllantirish uchun imkon ochildi.

Diniy qadriyatlarning tiklanishi va rivoji

Mustaqillik yillarida diniy qadriyatlarimiz, jumladan, islom dini an‘analari tiklandi. Masjidlar, madrasalar va diniy ilm-fan markazlari qayta tiklanib, faoliyat

ko'rsatmoqda. Hazrat Imom, Mir Arab madrasalari, Imom Buxoriy va Imom Termiziy ilmiy markazlari diniy-ma'rifiy ishlarning rivojiga xizmat qilmoqda.

Diniy bag'rikenglik va konfessiyalararo totuvlik

Barcha patriarxal dinlar bir g'oyani ilgari surishadi: olam va odamlarni ikkiga, biri muqaddas, boshqasi kufr bo'lgan qismlarga bo'lish. Din odatda hech kim tomonidan kuzatilmaydigan va aniqlanmaydigan, g'ayritabiiy, muqaddas, eng yuqori shaxs yoki mavjudotga fokuslangan o'zak e'tiqod ustiga qurilgan ijtimoiy tizim, deb ham ta'riflanadi.

An'analar, qadriyatlar, institutlar, rituellar va diniy matnlar o'zak e'tiqod bilan bog'liq ko'riladi, va bulardan ba'zilar sekyular falsafa bilan mos tushmasligi mumkin. Dinni shuningdek „turmush tarzi“ ham deyishadi.

Dinlarning kelib chiqishi turli madaniyatlarda turlicha kechgan. Ayrim dinlar ijtimoiy tartibni belgilab kelgan bo'lsa, boshqalari insonning ichki kechinmalari va ruhiyatini tartibga solishni ko'zlaydi.

„Din“ so'zini ba'zi hollarda „e'tiqod“ ma'nosida ham qo'llashadi, lekin bu doim o'rinli emas, zero e'tiqod shaxsiy ishonchdan iboratdir, aslo ijtimoiy tizim emas.

Din – xudo yoki xudolar, g'ayritabiiy kuchlar mavjudligiga ishonish. Din muayyan ta'limotlar, his-tuyg'ular, toat-ibodatlar va diniy tashkilotlarning faoliyatlari orqali namoyon bo'ladigan, olam, hayot yaratilishini tasavvur qilishning alohida tarzi, uni idrok etishning o'ziga xos usuli. Dinning paydo bo'lishi haqida yagona fikr yo'q. Islom dini ta'limotiga ko'ra, din – Alloh tomonidan o'z payg'ambarlari orqali bashariyat olamiga joriy etilajagi zarur bo'lgan ilohiy qonunlardir. Tabiat va insonni yaratgan, ayni vaqtda insonga to'g'ri, haqiqiy hayot yo'lini ko'rsatadigan va o'rgatadigan ilohiy qudratga ishonchni ifoda etadigan ta'limotdir.

O'zbekistonda turli diniy konfessiyalar tinch-totuv yashamoqda. Pravoslav, katolik, yahudiy va boshqa diniy jamoalar davlat tomonidan ro'yxatdan o'tkazilib, faoliyat yuritishmoqda. Davlat ularning diniy marosimlarini ado etishiga, ibodatxonalar qurishiga sharoit yaratmoqda.

Ekstremizm va radikalizmga qarshi kurash

Mustaqillik yillarida ekstremistik g'oyalarning tarqalishiga qarshi huquqiy va ma'rifiy kurash usullari shakllantirildi. Diniy sohadagi muvozanatli siyosat yoshlarning sog'lom e'tiqodda tarbiyalanishiga xizmat qilmoqda. OAV va ijtimoiy tarmoqlar orqali diniy savodsizlikka qarshi kurash olib borilmoqda.

1991-yil 1-sentabrda O'zbekiston o'z mustaqilligini e'lon qilgach, davlat hayotining barcha jabhalarida, jumladan diniy erkinlik va ma'naviyat sohasida ham yangi davr boshlandi. Ilgari diniy faoliyat cheklangan bo'lsa, mustaqillikdan keyin u erkinlikka yo'l ochdi. Mustaqillik davrida din sohasidagi o'zgarishlar Konstitutsiyaviy kafolatlar: O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi (1992-yil): 31-modda: Har bir inson vijdon erkinligiga ega. 18-modda: Har kim millati, dini, e'tiqodidan qat'i nazar, teng huquqlidir. Huquqiy asoslar: 1998-yil "Vijdon erkinligi va diniy tashkilotlar to'g'risida"gi Qonun qabul qilindi. Bu qonun diniy tashkilotlar ochish, ro'yxatdan o'tkazish, diniy marosimlarni ado etish kabi masalalarni tartibga soldi. Din va ma'naviyat uyg'unligi Mustaqillikdan so'ng: Diniy qadriyatlar tiklandi. Masjidlar, ziyoratgohlar, madrasalar ta'mirlandi yoki yangidan qurildi. Diniy ma'rifat, sabr-toqat, halollik, bag'rikenglik targ'ib qilina boshladi. Misollar: Hazrati Imom majmuasi, Imom Buxoriy majmuasi, Imom Termiziy markazi faoliyati kengaydi. O'zbekiston musulmonlari idorasi faoliyati mustahkamlandi. Diniy bag'rikenglik va millatlararo totuvlik O'zbekistonda 16 dan ortiq diniy konfessiyalar faoliyat yuritadi. Nasroniy, yahudiy, buddist jamoalari qonuniy asosda erkin ibodat qilmoqda. Diniy asosda nizolar emas, balki hamjihatlik va totuvlik ustuvor hisoblanadi. Ekstremizmga qarshi kurash va diniy savodxonlik Mustaqillik bilan birga dunyodagi ekstremistik va terroristik harakatlar xavfi ham kuchaydi. O'zbekiston bu borada: Ekstremistik g'oyalarga qarshi diniy ma'rifat va huquqiy tushuntirish ishlariga alohida e'tibor qaratdi. Diniy ta'lim muassasalari orqali asliy islom — tinchlik, bag'rikenglik va ilmiy tafakkur dini sifatida tushuntirilmoqda. Ijtimoiy ong va vijdon erkinligi Mustaqillik fuqarolarga: O'z e'tiqodi bo'yicha erkin yashash, Diniy marosimlarni erkin ado etish, Ammo bu erkinlikni boshqalarning huquqiga zarar yetkazmaydigan tarzda amalga oshirish imkonini berdi. Din va davlat munosabatlari O'zbekistonda davlat va din ajratilgan, ya'ni davlat diniy tashkilotlarga aralashmaydi. Ammo din jamiyatning ajralmas qismi sifatida ma'naviy hayotda faol ishtirok etadi. Din — siyosiy vosita emas, balki ma'naviyat va axloqiy tarbiyaning manbai sifatida qaraladi.

Xulosa

O‘zbekistonning mustaqillikka erishishi din sohasida katta imkoniyatlar yaratdi. Bugungi kunda fuqarolarning diniy erkinliklari kafolatlangan, diniy qadriyatlar asrayapti, diniy bag‘rikenglik tamoyillari mustahkamlanmoqda. Davlat va din o‘rtasidagi hamkorlik — ijtimoiy barqarorlik, millatlararo totuvlik va taraqqiyotning muhim omilidir. Mustaqillik tufayli O‘zbekistonda din sohasida erkinlik, ochiqlik va bag‘rikenglik muhitiga erishildi. Bugungi kunda: Diniy tashkilotlar qonuniy faoliyat yuritmoqda, Vijdon erkinligi kafolatlangan, Din — tinchlik, totuvlik, ma’naviyat targ‘ibotchisiga aylandi.

Foydalanuvchi adabiyotlar:

O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, 1992-yil.

“Vijdon erkinligi va diniy tashkilotlar to‘g‘risida”gi Qonun, 1998-yil.

Karimov I.A. “Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch”. Toshkent, 2008.

“O‘zbekiston – diniy bag‘rikenglik yurti”. Ma’naviyat nashriyoti, 2021.

www.lex.uz – O‘zbekiston Respublikasi qonun hujjatlari ma’lumotlar bazasi.

O‘zbekiston Musulmonlari Idorasi rasmiy sayti – www.muslim.uz